

Tieteellisen historiankirjoituksen puolustuspuhe

Aviezer Tucker. *Our Knowledge of the Past. A Philosophy of Historiography*. Cambridge University Press, Cambridge 2004, 291 s.

■ Rankelaisuuden ja tieteellisen historiankirjoituksen puolestapuhujat ovat olleet harvassa viime vuosina. Aviezer Tucker kulkee tässä suhteessa rohkeasti vastavirtaan. Hän julistaa, että historiankirjoitus on kyennyt tuottamaan Rankelaisen paradigman mukaista tieteellistä tietoa jo parin sadan vuoden ajan.

Kirjan aihe on ”tieteellisen historiografian filosofia”, minä Tucker laskee osaksi tietoteoriaa. Se eroaa ”historiografisen tulkinnan filosofiasta”, joka liittyy kirjoittajan mukaan läheisesti etiikkaan, poliittiseen filosofiaan ja estetiikkaan.

Tämän erottelun takana on ajatus, että historiallisia prosesseja koskeva keskustelu (Ranskan vallankumoukselle annettavat tulkinnat) voidaan erottaa varmemmalla pohjalla olevasta historiallisista tapahtumista (Ranskan vallankumous) koskevasta tutkimuksesta. Tucker kyseenalaistaa näkemyksen, että narratiivisuus on historiantutkimuksen keskeinen ominaispiirre. Hänen mukaansa olennaista on hypoteesien suhde todistusaineistoon. Teoksen päähuomio kohdistuukin historiografian ja sen käyttämän lähdeaineiston väliin suhteeseen

Kirjan ehdottomasti merkittävintä ja mielenkiintoisinta antia on sen tarjoama määritelmä historiallisen tiedonmuodostuksen ehdoista. Tucker esittää, että jos riittävän suuri ja heterogeeninen ryhmä pakottamatta saavuttaa yksimielisyyden jostakin historiallisesta ilmiöstä, paras konsensuksen selitys on, että kyseessä on historiallista tietoa (eikä esimerkiksi aivopesun, painostamisen tai totalitaarisen kontrollin aikaansaannos). Tucker ymmärtää tiedon käsityksenä, jonka oikeellisuudesta olemme erittäin varmoja. Se ei siis edellytä absoluuttista totuutta.

Tämä määritelmä kykenee yllättävän hyvin sulkemaan pois monien sellaisten ryhmien saavuttaman yksimielisyyden, jota emme ole taipuvaisia pitämään tietona. Esimerkiksi holokaustin kieltäjät muodostavat varsin homogeenisen ryhmän ja lysenkolainen kehitysbiologia Neuvostoliitossa syntyi painostuksen alaisena.

Tucker esittää, että historioitsijat käyttävät päättelys-

sään tiettyä metodia, jonka se jakaa mm. vertailevan kielitieteen, kriittisen tekstintulkinnan, arkeologian ja evoluutiobiologian kanssa. He kysyvät, löytyykö samankaltaiselle lähdeaineistolle tai toistuvasti esiintulevalle ilmiölle yksi yhteinen vai monta erillistä selittäjää. Usein yhden selittäjän malli on todennäköisempi, jonka jälkeen pyritään määrittämään yhteisen selittäjän ominaisuuksia ja suhdetta lähdeaineistoon. Tuckerin yllättävä väite on, että bayesilainen todennäköisyysteoria kuvaa osuvasti historiantutkijoiden käytännön toimintaa ja päättelyä. Tutkijat pitävät tiettyjä historiallisten ilmiöiden selityksiä toisia todennäköisempinä ja pyrkivät sulkemaan pois epätodennäköiset selitykset.

On selvää, että kirjan teoria nojaa olennaisesti oletukseen, että historiantutkijoiden keskuudessa vallitsee konsensus historialmiöiden selityksistä. Mutta miten laajaa konsensus oikeastaan on ja millaisista asioista se vallitsee? Näiden kysymysten takaa paljastuu Tuckerin teoksen merkittävin heikkous. Historian tulkinnat ja historiakäsitykset ovat tunnetusti hyvin erilaisia, ja historioitsijat eripuraisia. Miksi rakentaa teoria konsensus-oletuksen varaan?

Tucker huomio tämän: ”sosiaaliset ja poliittiset vakaukset voivat toki selittää erimielisyydet historiografisista tulkinnoista, jotka ilmaisevat arvoja, joiden avulla historiantutkijat päättävät mikä on ollut merkityksellistä, hyvää tai paha historiassa. Mutta tämän kirjan aiheena on historiografinen tieto ja mielipiteenmuo-

dostus, eikä historiografinen tulkinta”. (141–142)

Kirjoittajan antamat esimerkit konsensuksesta ovat yksimielisyys siitä, että holokausti tapahtui tai että Stalinilla oli paranoidisia harhaluuloja. Väite tiedon ja tulkinnan erillisyydestä edellyttää siis selkeää eroa tapahtuman ja tulkinnan välillä. Mutta jos tulkinnoista ei vallitse yksimielisyyttä, uhkaako tieteellisestä historiografiasta tulla yksimielisyyttä toisiinsa liittymättömistä faktoista? On syytä kysyä, kuinka mielenkiintoista historiografiaa tämä olisi.

Toisaalta, Tucker korostaa, että mikä tahansa selitys voi tulla kyseeseen haettaessa ilmiöiden parasta selitystä, mikä näyttäisi periaatteessa mahdollistavan yksimielisyyden myös historiallisten prosessien tulkinnoista. Tässä tapauksessa Tucker kuitenkin ylikorostaa konsensusta historiografiassa.

Kirjan lopussa Tucker toivoo, että ”traditionaalinen” historiankirjoitus ja yhteen sopimattomia tulkintoja tarjoavat koulukunnat sitoutuisivat ranelaiseen konsensushakuiseen paradigmaan, joka käyttää historiografian ja muiden lähitieteiden kriittisiä metodeja. Voi kuitenkin olla, että laajamittainen tieteellinen yhteistyö kaa-tuu kirjassakin mainittuun historiantutkijoiden individualistiseen koulutukseen, mielenlaatuun ja perinteeseen. En ole ihan varma, että tämä olisi huono asia.

Jouni-Matti Kuukkanen